

WOJCIECH KOSIŃSKI

Prof. dr hab. inż. arch.
Krakowska Akademia im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego
Wydział Architektury i Sztuk Pięknych
email: wkosinski@poczta.onet.pl

„KRÓLEWSKA REZYDENCJA W ŁOBZOWIE WE WSPÓŁCZESNEJ STRUKTURZE URBANISTYCZNEJ KRAKOWA”

THE ROYAL RESIDENCE IN ŁOBZÓW IN CONTEMPORARY KRAKÓW URBAN STRUCTURE”

Jacek Gyurkovich
Anna Agata Kantarek
Agata Zachariasz
Redakcja naukowa i wprowadzenie Anna Agata Kantarek
Kraków: Wydawnictwo Politechniki Krakowskiej, 2017 r.

STRESZCZENIE

Recenzja monografi naukowej poświęconej królewskiej rezydencji w Łobzowie.

ABSTRACT:

Review of a scientific monograph devoted to the royal residence in Łobzów.

Niniejszym recenzowana książka ma wyjątkowy charakter, ponieważ wszystkimi jej autorami/autorkami są samodzielni pracownicy Wydziału Architektury Politechniki Krakowskiej, wybitni naukowcy, twórcy, dydaktycy oraz organizatorzy nauki, mającymi w dorobku między innymi funkcje dziekańskie i prodziekańskie wspomnianego Wydziału. Merytorycznym – badawczym i studialno projektowym czynnikiem wspólnym – spajającym zespół autorski, jest wybitne zaangażowanie w tytułową problematykę książki – królewski zespół pałacowo ogrodowy Łobzów w Krakowie.¹

Publikacja składa się z wprowadzenia i czterech artykułów autorskich o charakterze naukowym i opisowym. Na wstępie postawiono idee badawcze i podstawy interpretacji naukowej. Następnie udowodniono te idee poprzez analizę i ocenę różnorodnych aspektów kształtowania badanego zespołu przestrzennego – jako dzieła odrębnego², oraz jako elementu morfotycznego w urbanistycznej strukturze Krakowa. Wspólnym mianownikiem wiążącym poszczególne rozdziały jest wyjątkowa w skali międzynarodowej wartość historyczna zespołu w

¹ Tomkowicz, S. Łobzów. Teka Grona Konserwatorów Galicji Zachodniej Kraków: 1906.

² Gyurkovich, J. Architektura w przestrzeni miasta. Wybrane problemy. Kraków: Wydawnictwo Politechniki Krakowskiej, 2010.

Łobzowie – zarówno pałacu jako dzieła architektonicznego, jak też otaczającego ogrodu, stanowiącego w przeszłości arcydzieło sztuki krajobrazowej o randze europejskiej.³ Wnioskiem wspólnym sumującym księgę jest potrzeba godnej i kreatywnej rewaloryzacji tego byłego i potencjalnego arcydzieła.

Wprowadzenie autorstwa redaktorki naukowej Anny Agaty Kantarek,⁴ w sposób zwięzły i klarowny oraz syntetyczny informuje czytelników książki o jej zawartości. Autorka przedstawia ją według kolejności rozdziałów, ale także przekazuje w własny sposób np. zaskakujące w sensie negatywnym wyniki badań społecznych nt. (nie)wiedzy ludności o zespole pałacowo parkowym Łobzów, co dowodzi fatalnej ignorancji respondentów w tym zakresie.

Pierwszy rozdział autorstwa Jacka Gyurkovicha nosi tytuł „Architektura w królewskich siedzibach – wczoraj, dziś – jutro”. Autor na tle historii akademickiego nauczania architektury w Krakowie od XVII wieku, oraz na tle zarysu 70-letnich dziejów Wydziału Architektury Politechniki Krakowskiej, przedstawia arcy- precyzyjnie, asertywnie i ciekawie okres kształtowania Wydziału Architektury PK w zabytkowym gmachu na ogrodowej działce przy ul. Podchorążych 1, w krakowskim Łobzowie, w historycznym przedmieściu a potem dzielnicy Krowodrza, w aktualnej Dzielnicy Samorządowej V.

Autor tego rozdziału jako najpierw prodziekan, a następnie poprzez dwie kadencje jako dziekan WAPK, był i jest obecnie związany „całym sobą” z długoletnią, super- trudną adaptacją ogromnego zabytkowego gmachu i historycznego terenu, dla funkcji głównej siedziby Wydziału. J. Gyurkovich oprócz wymienionej permanentnej funkcji głównego inwestora i opiekuna dawnego królewskiego pałacu a następnie austriackiej szkoły kadetów czyli podchorążych, jest w kolejnych okresach czasowych trwających już w sumie kilkanaście lat, badaczem i głównym projektantem architektury tego budynku oraz otoczenia dla funkcji powierzonego mu Wydziału. Należy pamiętać że w ten sposób jest on odpowiedzialny za jeden z najważniejszych gmachów – dominant Krakowa. Łobzów, widoczny na wszystkich znaczących panoramach tego grodu-miasta od wieków, stanowi drugi po Wawelu obiekt, jako

letnia rezydencja monarchów na obrzeżu historycznej stolicy Polski z jej najlepszego okresu.⁵

Sensacją wciągającą wielu czytelników mogą być bezpośrednie relacje autora na temat sytuacji, które wytworzyły się po opróżnieniu zespołu Łobzów przez ustępującego gospodarza; i zaoferowanie przez ówczesnego JM Rektora PK Józefa Nizioła przejęcie tej fenomenalnej mega- nieruchomości przez Wydział Architektury. Prawdziwie zadziwiające były negatywne reakcje na tę fascynującą ofertę – prezent; sprzeciwy nastąpiły ze strony niektórych wybitnych i znaczących osobowości z Wydziału. Gdy jednak nastąpiło szczęśliwie przejęcie budowli i jej znaczna, kilkuletnia, piękna rewaloryzacja z głównym udziałem ówczesnego dziekana Wacława Serugi, z awansowaniem do statusu głównego gmachu WAPK, jedna z kadencji dziekańskich zignorowała i przerwała proces rewaloryzacji, ale po upływie tej kadencji powrócono do dalszych prac z doskonałymi rezultatami, już pod kierunkiem wcześniej wspomnianego dziekana – autora rozdziału. Aktualnie otwiera się kolejna transza twórczej rewaloryzacji zespołu.

Autor przekazuje informacje „z pierwszej ręki” i autorskie relacje „z placu budowy” obejmujące rozległe prace wielodyscyplinarne – takie jak między innymi: archeologia, badania architektoniczne, ekspertyzy konstrukcyjno- wytrzymałościowe, a także rozpoznanie budynku w zakresie fizyki oraz biochemii budowli. Osobnym rozległym ale także ryzykownym i z zasady budzącym kontrowersje był – szczerze oraz atrakcyjnie zaprezentowany przez autora – problem: w jakim stopniu przy rewaloryzacji architektonicznej i wnętrzarzkiej należy naśladować wątki zabytkowe, czy tylko nawiązywać do nich, a może raczej wprowadzać nowe elementy jako nową architekturę i kształtowanie wnętrza. Kwestia „stare i nowe” stanowi aktualnie fascynujące pole debat i eksperymentów w skali światowej, zwłaszcza w odniesieniu do miejsc zabytkowych wysokiej rangi. Łobzów jest idealnym wcieleniem tego problemu.

Kwestie owe, spotykane często – jak wcześniej wspomniano – miały w przypadku Łobzowa przebieg bardziej gorący i zaangażowany niż zazwyczaj, ponieważ przyszłymi użytkownikami obiektu byli nauczyciele akademicy architektury i jej aktywni twórcy, reprezentujący różnicowane poglądy oscylujące pomiędzy zachowawczością a innowacyjnością. Jak widać oglądając realizację i wczytując

³ Bogdanowski, J. Zachariasz, A. Królewski ogród na Łobzowie. Cz. 4 – projekt rewaloryzacji. Teka Komisji Urbanistyki i Architektury Oddziału P.A.N. w Krakowie. Tom XXVII. Kraków: Wydawnictwo Oddziału Polskiej Akademii Nauk, 1996.

⁴ Kantarek, A. A. O orientacji w przestrzeni miasta. Kraków: Wydawnictwo Politechniki Krakowskiej, 2017.

⁵ Atlas historyczny miast polskich. Kraków: Towarzystwo Miłośników Historii i Zabytków Krakowa, 2007.

się w rozdział autorstwa J. Gyurkovicha, owa dyskusyjność zagadnień zaowocowała znakomitymi rezultatami.

Szacunek dla przeszłości (np. nowo zakonserwowane i przemontowane stropy) korzystnie współistnieje obok nowych- nowoczesnych elementów (np. minimalistycznych szklanych ścian wewnętrznych i drzwi). Teraz przed opiekunami a zarazem inwestorami zespołu Łobzów stają kolejne potężne wyzwania, zwłaszcza dotyczące otoczenia budynku i harmonijne wpisanie go w morfologię i krajobraz miejsca, dzielnicy i miasta, które szkicuje i zapowiada autor rozdziału, a także autorki rozdziałów następujących.

Drugim jest rozdział Agaty Zachariasz pt. „Historyczne i współczesne ogrody dawnej rezydencji w Łobzowie”. Rozdział ten, autorstwa znawczyni sztuki ogrodowej i parkowej, jest najobszerniejszym w monografii. Liczy też najwięcej ilustracji – głównie archiwalnych sztychów przedstawiających plany i widoki rezydencji na Łobzowie, ze szczególnym uwzględnieniem ogrodów. Pod koniec artykułu zamieszczono kilka ilustracji ukazujących – w formie planów i widoków – współczesne projekty.⁶

Autorka ukazuje w ogólnym zarysie zespół ogrodowy Łobzowa z różnych okresów historycznych na tle ówczesnej- rówieśnej im sztuki ogrodowej polskiej i zagranicznej. Następnie precyzując badania do ogrodów Łobzowa, przytacza obszerny i wartościowy stan badań tych ogrodów, opublikowanych w ważnych wydawnictwach naukowych. Przypomina, że zespół w Łobzowie znalazł się w formie opisowej oraz ilustracyjnej w książce światowej sławy z 1617 roku „Civitates Orbis Terrarum” (Miasta kuli ziemskiej) autorstwa Brauna i Hogenberga.⁷

Ilustracja Łobzowa z tej książki została skopioną w przesławnej publikacji Meriana o światowym zasięgu (1619). Następnie autorka prezentuje w tej mierze – na tle bogatych odniesień literaturowych zamieszczonych w przypisach i w licznych pozycjach bibliograficznych – najważniejsze osoby w tym zakresie badań. Są to (mniej więcej chronologicznie): Gerard Ciołek, Longin Majdecki, Janusz Bogdanowski, Jan Władysław Rączka,⁸ Józef Lepiar-

czyk, Teresa Zarębska,⁹ Bogusław Krasnowolski,¹⁰ Klaudia Stala.¹¹ Oczywiście należy w tym poczcie nie ominąć autorki artykułu – A. Zachariasz.

Autorka przypomina ważne i ciekawe twórcze wydarzenie. W „czarnym” socrealistycznym okresie dla Polski i polskiej kultury (1949-1956), a więc także fatalnym dla sztuki projektowej, znakomici i niezłomni politycznie, polscy architekci podejmowali problematykę, która mogła być niepoddana dyktaturze stalinowskich namiestników. Np. Gerard Ciołek podjął – architekturę krajobrazu i rewaloryzację ogrodów, Jerzy Hryniewiecki – sport, Ignacy Felicjan Tłoczek – małe miasto, Tadeusz Tołwiński – urbanistykę, Stefan Tworowski – wieś, Jan Zachwatowicz – rewaloryzację miejskich zespołów zabytkowych, Juliusz Żórawski – przemysł.

G. Ciołek przygotowując swoje monumentalne dzieło „Ogrody Polskie” (wyd. 1954),¹² stworzył koncepcję rewaloryzacji ogrodów Łobzowa. Zainteresował nią super- zdolnego luminarza warszawskiej szkoły rysunku odręcznego, Henryka Dąbrowskiego, który wykonał na jej podstawie „wspaniały idealizowany widok z panoramą Krakowa w tle” (cytat autorki rozdziału). Kolejne uściślenie badań zawartych w tym rozdziale, obejmuje wyjątkowo bogatą chronologię kolejnych wcieleń ogrodów Łobzowa. Wiążą się one ściśle z politycznymi i kulturowymi dziejami Polski, odzwierciedlającymi się stylami artystycznymi.

Analogicznie wiążą się z władcami Rzeczypospolitej, a następnie z kolejnymi bytami zarządzającymi, sprawiającymi, że ogrody Łobzowa przeżywały wzloty i upadki. Najbardziej klarowne w tej mierze jest przytoczone i przeanalizowane w rozdziale badanie 12 okresów od średniowiecznego zarania do XXI wieku przez J. Bogdanowskiego; choć miejscami jest ono kontrowersyjne np. francuszczyzna Marii Ludwiki Sobieskiej określana przez niego jako „sarmatyzm”, co można przypisać do jej królewskiego małżonka Jana III Sobieskiego, ale nie do

Teka Komisji Urbanistyki i Architektury Oddziału P.A.N. w Krakowie. Tom XVI. Kraków: Wydawnictwo Oddziału Polskiej Akademii Nauk, 1982.

⁹ Zarębska, T. Pałac w ogrodzie. Warszawa: Biblioteka Towarzystwa Opieki nad Zabytkami, 1999

¹⁰ Krasnowolski, B., Rączka, J. W. Królewska rezydencja w Łobzowie. W: Pałace i wille podmiejskie Krakowa. Kraków: Towarzystwo Miłośników Historii i Zabytków Krakowa, 2007.

¹¹ Stala, K. Królewska rezydencja Zygmunta III Wazy w Łobzowie. Próba rekonstrukcji. Wiadomości Konserwatorskie 42. Kraków: 2015. Klaudia Stala jest też promotorką wybitnej rozprawy doktorskiej w WAPK, nt. historii i rekonstrukcji łobzowskiej rezydencji (2017).

¹² Ciołek, G. Ogrody polskie. Warszawa: Arkady, 1954.

⁶ Koncepcja zagospodarowania dawnej rezydencji w Łobzowie. Zespół autorski: Zachariasz, A., Sykta, I., Gancarz-Zebracka, J., Klimkiewicz, M., Fabijanowska, K., Bobek, W., Suchoń, F. Opracowanie: Konopacki, J., Kawa, Z., Gurdak, M. Konsultacje: Gyurkovich, J., Kantarek, A. A. Mps. ilustr. w posiadaniu PK.

⁷ Braun, G., Hogenberg, F. Civitates Orbis Terrarum. Theatri praeaeptuarum totus mundi urbium. Köln: 1617. Reprint nieafiliowany.

⁸ Rączka, J. W. Królewska rezydencja pałacowo – ogrodowa w Łobzowie. Stan badań i zachowane źródła archiwów.

królowej przybyłej z Francji i krzewiącej wśród prostackiego sarmatyzmu – subtelne francuskie *esprit*.

Najważniejsze z okresów to: 1. geneza królewskich ogrodów Łobzowa w średniowieczu dzięki królowi Kazimierzowi Wielkiemu (m. in. kopiec Esterki, splantowany spychaczem w latach 1950-ch przy tworzeniu wojskowego stadionu sportowego), 2. osiągnięcie wysokiej renesansowej rangi europejskiej w czasach królowej Bony, i architekta Santi Gucciego¹³ 3. szczyty światowej doskonałości jako ogrodów w stylu włoskim pod panowaniem króla Stefana Batorego i Anny Jagiellonki i architekta Jana Trevano 4. Wspomniana francuszczyzna” w okresie królowej Marysieńki Sobieskiej, 5. upadek w okresie Stanisława Augusta Poniatowskiego „grabarza Polski” również i w tej dziedzinie; okresy: 6. austriacki, 7. międzywojenny i 8. PRL-owski nie są już takie „barwne”. Należy jednak oddać sprawiedliwość dwóm instytucjom: Akademii Krakowskiej za pierwszą rewaloryzację Łobzowa na przełomie XVIII – XIX wieku, oraz epizodycznej Rzeczypospolitej Krakowskiej w pierwszej połowie XIX wieku za drugą rewaloryzację. Ona to oprócz innych efemerycznych wartości w chwili zmniejszonego uzależnienia od zaborcy austriackiego, wprowadziła szereg wartościowych reform w dziedzinie estetyki Krakowa, między innymi właśnie wspomnianą drugą rewaloryzację Łobzowa.

Dalsza część artykułu zawiera zagadnienia nowsze i współczesne. Autorka niejednokrotnie zajmowała się czynnie badaniem i projektowaniem rewaloryzacji oraz kreacji zespołów ogrodowych Łobzowa. Współpracowała w tej mierze kolejno z: J. Bogdanowskim („kultowy” rysunek koncepcji szczegółowej wykonany przez autorkę, 190, kolejny etap 1997), z Aleksandrem Böhmem (2009). Od tego czasu głównym koordynatorem prac nad zespołem Łobzów jest J. Gyurkovich; przy tym A. Zachariasz kieruje tematami związanymi ze sztuką ogrodową. W tym także zajmuje się obszarami kwalifikującymi się do re-integracji z zespołem Łobzów, np. stadionem sportowym, szlakiem Młynówki Królewskiej, historycznym obrysem założenia Łobzów; 2013).

Autorka jest nadal nieustannie czynnie zainteresowana badaniami oraz projektowaniem tego obszaru (etapy 2015 i 2016, dalsze prace w toku. W podsumowaniu rozdziału autorka, jakże silnie związana w teorii naukowej i praktyce projektowej ze sztuką ogrodową i architekturą krajobrazu Łobzowa, kompetentnie jak mało kto wyraża ideał powiązania „starego i nowego” w rewitalizacji Łobzowa – ich synteze

i wypadkową. Oznacza to harmonijność pomiędzy szacunkiem dla historycznego *genius loci* – *spirit of the place*, a wprowadzaniem nowych potrzebnych funkcji i odpowiadających im nowoczesnych form – jako prawidłowej ciągłości kulturowej.¹⁴

Trzeci rozdział, autorstwa Anny Agaty Kantarek nosi tytuł „Założenia pałacowo-parkowe w Łobzowie w strukturze miasta i dzielnicy”. Autorka jako wybitna badaczka i projektantka w dziedzinie architektury i urbanistyki, w tym ostatnio studiująca zwłaszcza jej aspekty morfologiczne, jest w trzecim rozdziale książki skoncentrowana zwłaszcza na strukturach tworzonych poprzez: planowanie przestrzenne w skali regionu miejskiego i przedmieść, projektowanie urbanistyczne w skali miasta i dzielnicy, oraz formowanie architektury i jej elementów.

Rozdział ten autorka skonstruowała w czterech częściach. 1. Zespół Łobzów w rozwoju zachodniego Krakowa, najpierw w roli przedmieścia a potem dzielnicy (śródmiejskiej). 2. Aktualna rola i miejsce zespołu Łobzów w dzielnicy. 3. Analiza i ocena aktualnych dokumentów i materiałów planistycznych mających wpływ na rolę zespołu Łobzów w skali dzielnicy i w szerszej skali. 4. Wizja przyszłości zespołu Łobzów – wartości funkcjonalne i znaczeniowe.

Wybitnie cenne są analizy i oceny autorki dokonywane na historycznych panoramach, odnośnie pozycji i roli zespołu Łobzów w relacji z całością ówczesnego Krakowa – zachodniego na linii: Brama Szewska, ul. Szewska, kościół O.O. Karmelitów, ul. Karmelicka, Młynówka Królewska, ul. Czarnowiejska, Czarna Wieś, Łobzów; a w kierunku południowym od Łobzowa: ul. Piastowska, folwark Grammatyka, rejon Błoń oraz rzeka Rudawa. Następnie autorka wielce pomysłowo i atrakcyjnie prowadzi czytelnika scenariuszami zwiedzania Krakowa trasami wyznaczonymi przez mapy i opisy z kolejnych epok. Wyprowadza stąd trafne wnioski odnośnie rozwoju miasta, przy czym niektóre ważne i trafnie wytyczone szlaki były i są przez wieki aktualne jako istotne dla miasta do dziś.

Kolejne archiwalne opisy wskazują – alternatywne wobec wyżej wymienionych – późniejsze punkty i szlaki prowadzące od centrum w stronę Łobzowa. W ten sposób przypomniano efemeryczną, od wieków już nieistniejącą drewnianą bramę zlokalizowaną w poprzek ul. Karmelickiej przy rogu ul. Garbarskiej, nieopodal Kościoła OO. Karmelitów. Przy niej zlokalizowany był samorząd niemiecki z niemieckim burmistrzem zarządzającym ludnością

¹³ Fischinger, A. Santi Gucci architekt i rzeźbiarz królewski XVI w. Kraków: Biblioteka Wawelska, 1916.

¹⁴ Zachariasz, A. Projektowanie ogrodów historycznych. Przypadki krakowskie. Kraków: Czasopismo Techniczne 11, 2011.

niemiecką, niezależnie od władz Stołecznego Miasta Krakowa (w pierwszym okresie Krakowa po jego lokacji w 1258 roku, Rada Miejska i Burmistrz Krakowa byli Niemcami, a obrady toczyły się w ich języku). Barwnie przedstawiono narodziny tak ważnej okolicy jak ulice: Czysta, Dolnych Młynów, Krupnicza i Rajska. Określono alternatywny wobec ul. Czarnowiejskiej szlak zachodni wśród jezior – dziś jest tam Park Krakowski z pozostałym jeziorkiem i ul. Lea. „Spacerowe opowieści” Jerzego Banacha (1983) przyjmują tutaj – dzięki wprowadzeniu przez A. A. Kantarek czynnika czasokresu powstawania kolejnych bytów morfo-miejskich – powagę wywodu naukowego.¹⁵

Następne fazy rozwoju miastotwórczej roli zespołu Łobzowa – od dawnej „rezydencji wiejskiej” do eleganckiej, integralnej części miasta – północno-zachodniej „bramy” Krakowa, autorka kapitalnie ukazuje na 12 starannie dobranych, usystematyzowanych i skadrowanych ilustracjach – kolejnych planach Krakowa.¹⁶ Są to: r. 1657 – Polsko-austriackie oblężenie Krakowa; r. 1700 – „Plan Krakowa i okolic”; r. 1785 – „Plan Kołłątajowski”;¹⁷ r. 1794 – „Plan Pruski Krakowa po Powstaniu Kościuszkowskim”; r. 1914 – „Mapa wojskowa Krakowa i okolic”; r. 1912 – „Plan Wielkiego Krakowa”;¹⁸ r. 1916(-1933) – „Najnowszy Plan S.K.M. Krakowa”; r. 1934 – „Plan Krakowa”; r. 1942 – „Plan Krakowa” (okupacyjny, niemieckojęzyczny): r. 1947 – „Plan Krakowa”; r. 1964 – „Plan Krakowa”; r. 2017 – „Otoczenie Pałacu Królewskiego w Łobzowie” (stan aktualny, opr. A. A. Kantarek).

Szczególnie ważne dla prowadzonego przez autorkę dyskursu na temat przeobrażeń kontekstu zespołu Łobzów w strukturze morfologicznej Krakowa, są plany z następujących lat, z następującymi zmianami urbanistycznymi: 1925 – wprowadzenie tramwaju na ul. Kazimierza Wielkiego, zapoczątkowanie ul. Józefa Wybickiego (obecnie ul. Królewska) od Placu Inwalidów do ul. X. Konarskiego; 1934 – przedłużenie ul. J. Wybickiego do ul. Piastowskiej; 1942 – przedłużenie ul. Wybickiego (jako Reichstraße, lub Reich Straße; w PRL ul. 18 Stycznia, potem Królewska); przełożenie tramwaju,

do pętli przy ul. Rydla; 1947 – połączenie ul. Piastowskiej z ul. B. Głowackiego; 1964 – likwidacja zagospodarowania pomiędzy pałacem Łobzów a ul. B. Głowackiego (m.in. wyżej wspomnianego kopca Esterki) na rzecz utworzenia stadionu sportowego Wojskowego Klubu Sportowego, przylegającego po stronie północnej do jednostki wojskowej; 2017 – stacja paliwowa „wcięta” we wschodnie obrzeże ogrodu Łobzów.

Następnie autorka przeprowadza dokładną analizę i ocenę trzech opracowań, pod kątem dobrej przyszłości dla zespołu pałacowo-ogrodowego Łobzów. Są nimi: 1. „Studium Uwarunkowań ... SUiKZP Miasta Krakowa. Strukturalna jednostka nr 7”;¹⁹ 2. „Miejscowy Plan ... MPZP Młynówka Królewska – Grottgera II”;²⁰ 3. „Założenie pałacowo-parkowe w Łobzowie”. Autorka trafnie wyraża optymizm pragmatyczny (raczej umiarkowany niż entuzjastyczny) wobec treści urzędowych opracowań w odniesieniu do przyszłości zespołu Łobzowa. Jednocześnie wyraża zdecydowanie słuszne mniemanie iż rzeczywisty sukces realizacyjny według biurokratycznych wymogów może być skuteczny, zwłaszcza dzięki aktywności Wydziału Architektury Politechniki Krakowskiej.

Wnioski zamykające ten cenny rozdział zawierają zwarte, jednostronicowe, dobrze uporządkowane wytyczne ideowe, planistyczne i urbanistyczno-krajobrazowe. Podkreślono unikalną i kapitalną tradycję miejsca Łobzowa w europejskiej i polskiej kulturze oraz w przestrzeni miasta. Zespół ten jest przyszłościowym renomowanym centrum nauki, miejscem ekspozycji zabytków archeologicznych i architektonicznych z ogólnodostępnymi usługami oraz nowoczesnym, także ogólnodostępnym ogrodem-parkiem wielotematycznym. Dla osiągnięcia przez zespół Łobzów i jego otoczenie statusu jednego z najważniejszych ogólno-miejskich centrów społecznościowych niezbędne jest stworzenie różnorodnego perfekcyjnego węzła transportu: szynowego, kołowego, pieszego, i in.

Koniecznym jest aby ten węzeł nie miał cech technokratycznych, ale był sekwencją przyjaznych wewnątrz urbanistyczno-architektonicznych o artystycznym wystroju. Kapitalną rolę w tej mierze jest architektura krajobrazu w rozumieniu zarówno kreacji z tworzywa przyrodniczego (zieleń, woda, drewno, kamień), jak też kreacji budowlanych o wysokim

¹⁵ Banach, J. Dawne widoki Krakowa. Kraków, Wydawnictwo Literackie, 1983.

¹⁶ Katalog dawnych map wielkoskalowych Krakowa XVI – XIX w. Red. Odlanicki-Poczobutt, M. Warszawa – Kraków: 1981.

¹⁷ Plan Kołłątajowski miasta Krakowa MDCCLXXXV. Opr. i red. Odlanicki-Poczobutt i in. Kraków: Zeszyty Naukowe AGH 53, 1978

¹⁸ Plan Wielkiego Krakowa 1910-1912. <http://www.starykrakow.com.pl/dawne-mapy-plany/krakow-1912-duzy.jpg> dostęp 2017-10-10

¹⁹ Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Miasta Krakowa. Uchwała Rady Miasta Krakowa. Kraków: UMK, 2016.

²⁰ Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego obszaru Młynówka Królewska ul. Grottgera”. Uchwała Rady Miasta Krakowa. Kraków: UMK, 2016.

Il. 1. Okładka

Ill. 1. Cover

standardzie estetycznym. Cały rozdział jest wybitną wypowiedzią naukową z dziedziny historii i morfologii kształtowania miast, na równi z manifestem twórczym odnośnie współczesnej kreacji ukazującej urbanistykę jako sztukę przestrzennego piękna.

– Czwarty rozdział, autorstwa również A. A. Kantarek nosi tytuł „Warsztaty dyplomowe *Królewski Park w Łobzowie*”. Zawiera on prezentację i wnioski z warsztatów dyplomowych stopnia magisterskiego, zrealizowanych w marcu 2017 roku w Wydziale Architektury Politechniki Krakowskiej. Warsztaty prowadzili A. A. Kantarek, Ivor Samuels profesor z Uniwersytetu w Birmingham i dr Krzysztof Kwiatkowski z WAPK, a współorganizatorem był Zarząd V-tej Dzielnicy Samorządowej Miasta Krakowa. Wytycznymi ideowymi oraz merytorycznymi były: wspomniany wcześniej Plan Miejskowy oraz opracowanie zespołowe wykonane pod kierunkiem A. Zachariasz przy konsultacjach J. Gyurkoviča i A.A. Kantarek p.t. „Koncepcja zagospodarowania fragmentu terenu WKS Wawel – Młynówka Królewska w Krakowie” (2013).

W warsztatach udział wzięło 16 magistrantek i magistrantów z różnych krajów, w 8-miu zespołach autorskich, które wykonały 8 projektów. Zostały one zaprezentowane podczas dyskusyjnego spotkania publicznego w Bibliotece Miejskiej, pt. „Łobzów: Pałac, Park – przestrzeń wspólna”. Jako obszar opracowania przyjęto przede wszystkim aktualny teren

południowego przedpola pałacu, od jego fasady do ogrodzenia oddzielającego obszar należący do Politechniki od chodnika przy ul. Królewskiej. Warunkiem było pozostawienie po stronie wschodniej fatalnej lokalizacyjnie stacji paliwowej u wylotu ul. Kazimierza Wielkiego. Niektóre projekty objęły także opracowaniem przylegający od strony zachodniej trójkątny obszar doprowadzający wzdłuż ogrodzenia stadionu, do ul. Bartosza Głowackiego.

Najważniejszymi warunkami projektowymi były: 1. Likwidacja wjazdu / wyjazdu kołowego na osi głównej pałacu; 2. Przeniesienie wjazdu / wyjazdu drogi wewnętrznej do narożnika północno-wschodniego, obok ww. stacji paliwowej; 3. Poprowadzenie ww. drogi wewnętrznej wzdłuż fasady pałacu i dalej do stadionu, odsuniętej od ścian na dystans wymagany dla drogi pożarowej; 4. Przeznaczenie wschodniej połowy obszaru na ogród kwaterowy; 5. Na zachodniej połowie obszaru zamiana parkingu nawierzchniowego na parking podziemny; 6. Wschodnia część parku – przeznaczona na ogród ozdobny o charakterze kwaterowym, potraktowany jako miejsce ciszy, spokoju i kontemplacji; 7. Część zachodnia terenu – potraktowana jako przestrzeń bardziej publiczna i wielofunkcyjna; 8. Zaznaczenie historycznego przebiegu Młynówki Królewskiej; 9. Ogólne udostępnienie terenu dla ludności, z zachowaniem bezpieczeństwa i wyłączeniem ogólnodostępności w porze nocnej; 10. możliwość wprowadzenia małych obiektów rekreacyjnych niegroźnych dla zabezpieczenia widoków na pałac, polemiczna wobec ustaleń Planu Miejskowego.

Pierwszą, wspólną pracą uczestników Warsztatów było ankietowanie ludności. Postawiono 8 pytań na tematy związane z kształtowaniem przyszłego przedpola pałacu jako historycznej i zarazem nowoczesnej przestrzeni ogrodowej. Uzyskano odpowiedzi 79 respondentów, które można określić jako wartościowe i pomocne w procesie programowania i projektowania parku. Wykonane projekty są wartościowe, bogate treściowo i programowo, znacznie zróżnicowane, starannie i z wdziękiem opracowane graficznie, dobrze kontaktujące wizualnie. Dostarczyły szerokich odpowiedzi merytorycznych, przydatnych przy dalszych poszukiwaniach funkcji i formy parku. Warsztaty stanowiły doskonale ćwiczenia dydaktyczne na styku projektowania urbanistycznego i projektowania architektury krajobrazu.

Ujmując sprawę bardziej szczegółowo zarówno od strony programowej jak estetycznej, projekty prezentują zarówno podejście geometryczne, jak też międko- kształtne. Ważnym i ciekawym aspektem były „działające na dwie strony” obiekty usługowe na granicy działki, bezpośrednio stykające się

z chodnikiem przy ul. Królewskiej, zastępujące w tym miejscu ogrodzenie. Ciekawie zaproponowano potraktowanie odzyskanej pieszej osi, jako linearną ekspozycję historii zespołu Łobzów. Zdecydowanie istotnym pomysłem funkcjonalnym i centro- twórczym jest utworzenie na przedłużeniu tej głównej osi pałacowo- parkowej, na ul. Królewskiej, obustronnego przystanku tramwajowego z sygnalizacyjnymi światłami bezpieczeństwa. Daje to centro- twórcze przedłużenie osi i stwarza możliwość eleganckiego dojścia do obydwu stojących naprzeciw siebie uczelni: Politechniki Krakowskiej i Uniwersytetu Pedagogicznego. Dzięki udanym warsztatom zaistniały ciekawe wizje, praktyczne eksperymenty, oby przybliżające realizację historycznego i nowoczesnego Parku Łobzów i coraz piękniejszego Krakowa.²¹

W konkluzja niniejszej recenzji można stwierdzić że monografia jest bezwzględnie doskonałym osiągnięciem – teoretycznym i praktycznym. Książka jest cennym materiałem i naukowym w zakresie nowoczesnej urbanistyki w odniesieniu do historycznego miasta,²² i materiałem praktycznym dla debaty o dalszej realizacji zespołu Łobzów, oraz podobnych zespołów oczekujących na dobre zmiany programowo-przestrzenne. Wszystkie teksty rozdziałów monografii cechują się perfekcyjnym warsztatem naukowym oraz piękną, komunikatywną i atrakcyjną szatą lingwistyczną. Szata ilustracyjna jest bogata, czytelna i atrakcyjna, idealnie odpowiadająca tekstom. Liczne są cenne merytorycznie mapy, plany, sztychy panoram i obiektów, zarówno historyczne jak też uzupełnione lub opracowane przez autorów. Książka ma szansę stać się wybitną atrakcją naukową, czytelniczą i bibliofilską.

BIBLIOGRAFIA

- Atlas historyczny miast polskich*. Kraków: Towarzystwo Miłośników Historii i Zabytków Krakowa, 2007.
- Banach, J. *Dawne widoki Krakowa*. Kraków, Wydawnictwo Literackie, 1983.
- Bogdanowski, J., Zachariasz, A. *Królewski ogród na Łobzowie. Cz. 4 – projekt rewaloryzacji*. Teza Komisji Urbanistyki i Architektury Oddziału P.A.N. w Krakowie. Tom XXVII. Kraków: Wydawnictwo Oddziału Polskiej Akademii Nauk, 1996.
- Braun, G., Hogenberg, F. *Civitates Orbis Terrarum. Theatri praeaeptuarum totus mundi urbium*. Köln: 1617. Reprint nieafiliowany.
- Ciołek, G. *Ogrody polskie*. Warszawa: Arkady, 1954.

- Drège, J. *Ogrody w Polsce*. W: *Wielka Encyklopedia ilustrowana*. Warszawa: 1904.
- Fischinger, A. *Santi Gucci architekt i rzeźbiarz królewski XVI w*. Kraków: Biblioteka Wawelska, 1916.
- Gyurkovich, J. *Architektura w przestrzeni miasta. Wybrane problemy*. Kraków: Wydawnictwo Politechniki Krakowskiej, 2010.
- Gyurkovich, J., Matusik, A., Suchoń, F. *Kraków – wybrane problemy ewolucji struktury miejskiej*. Kraków: Wydawnictwo Politechniki Krakowskiej, 2016.
- Kantarek, A. A. *O orientacji w przestrzeni miasta*. Kraków: Wydawnictwo Politechniki Krakowskiej, 2017.
- Katalog dawnych map wielkoskalowych Krakowa XVI – XIX w*. Red. Odlanicki-Poczobutt, M. Warszawa – Kraków: 1981.
- Koncepcja zagospodarowania dawnej rezydencji w Łobzowie*. Zespół autorski: Zachariasz, A., Sykta, I., Gancarz-Zebracka, J., Klimkiewicz, M., Fabijanowska, K., Bobek, W., Suchoń, F. Opracowanie: Konopacki, J., Kawa, Z., Gurdak, M. Konsultacje: Gyurkovich, J., Kantarek, A. A. Mps. ilustr. w posiadaniu PK.
- Kosiński, W. *Miasto i piękno miasta*. Kraków: Wydawnictwo Politechniki Krakowskiej, 2010.
- Krasnowolski, B., Rączka, J. W. *Królewska rezydencja w Łobzowie*. W: *Pałace i wille podmiejskie Krakowa*. Kraków: Towarzystwo Miłośników Historii i Zabytków Krakowa, 2007.
- Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego obszaru Młynówka Królewska – ul. Grottgera*. Uchwała Rady Miasta Krakowa. Kraków: UMK, 2016.
- Plan Kollątajowski miasta Krakowa MDCCLXXXV*. Opr. i red. Odlanicki-Poczobutt i in. Kraków: Zeszyty Naukowe AGH 53, 1978
- Plan Wielkiego Krakowa 1910-1912*. <http://www.starykrakow.com.pl/dawne-mapy-plany/krakow-1912-duzy.jpg> dostęp 2017-10-10
- Rączka, J. W. *Królewska rezydencja pałacowo – ogrodowa w Łobzowie. Stan badań i zachowane źródła archiwów*. Teza Komisji Urbanistyki i Architektury Oddziału P.A.N. w Krakowie. Tom XVI. Kraków: Wydawnictwo Oddziału Polskiej Akademii Nauk, 1982.
- Stala, K. *Królewska rezydencja Zygmunta III Wazy w Łobzowie. Próba rekonstrukcji*. Wiadomości Konserwatorskie 42. Kraków: 2015.
- Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Miasta Krakowa*. Uchwała Rady Miasta Krakowa. Kraków: UMK, 2016.
- Tomkowicz, S. Łobzów. Teza Grona Konserwatorów Galicji Zachodniej Kraków: 1906.
- Zachariasz, A. *Projektowanie ogrodów historycznych. Przypadki krakowskie*. Kraków: Czasopismo Techniczne 11, 2011.
- Zarębska, T. *Pałac w ogrodzie*. Warszawa: Biblioteka Towarzystwa Opieki nad Zabytkami, 1999.

²¹ Kosiński, W. *Miasto i piękno miasta*. Kraków: Wydawnictwo Politechniki Krakowskiej, 2010.

²² Gyurkovich, J., Matusik, A., Suchoń, F. *Kraków – wybrane problemy ewolucji struktury miejskiej*. Kraków: Wydawnictwo Politechniki Krakowskiej, 2016.